

היום נלמד בעזרת ה':

תענית דף י

אמר מר מתמתקין הן בעבים. מנליה? הגמרא חוזרת לדברי רבי אליעזר לעיל (ט): שאמר שהגשמים באים ממי האוקיינוס המלוחים והם מתמתקים בעננים (שרק המים מתאדים והמלח נשאר באוקיינוס). **הגמרא מבררת מנין:**

נאמר בתהילים **"הַשְּׁכֶבֶת מִיָּם עָבִי נְשָׁקִים"**, ובספר שמואל נאמר **"הַנְּשֵׂרֶת מִיָּם עָבִי נְשָׁקִים"**, אנו לוקחים את האות כ' ש"בחשבת" ומצרפים אותה לאות ר' ש"בחסרת", וכאילו שכתוב "הכשרת", כלומר שהמים 'מתכשרים' (= מלשון הכשר ותיקון) ומתמתקים בעננים.

נהור ענני, זעירין מוהי: כשהענן קל וקלוש מועטים מימיו.

חשוך ענני, סגיין מוהי: וכשהענן חשוך וכהה מרובים מימיו. את זה רבי יהושע (החולק על רבי אליעזר לעיל) לומד מ"**הַשְּׁכֶבֶת מִיָּם עָבִי נְשָׁקִים**", וממילא אנו לומדים שבאשר העננים קלושים מימיהם מועטים.

ופירותיהן מי גשמים: כלומר לפי שהגשמים באים רק מהזיעה של המים העליונים, והם לא נחסרים כלום מהגשמים, וזה מתאים לדעת ר' יהושע הסובר שהגשמים באים מהמים העליונים. ורבי אליעזר סובר שכוונת הפסוק "מפרי מעשיך..." שהגשמים שבאים מהמים התחתונים הם מעשה ידיו של הקב"ה.

כל העולם כולו מתמצית גן עדן הוא שותה... מתמצית בית כור וכו': מהתמצית (= המים שנשארו בכלי) של כלי שמשקים שדה בגודל של 'בית כור', אפשר להשקות שדה בגודל של 'תרכב'. 'תרכב' הוא אחד חלקי שישים מ'בית כור'. העולם הוא אחד חלקי שישים מגן עדן. נמצא שדי לכל העולם בתמצית הגשמים של גן עדן.

כל העולם כולו כניסוי קדרה לגיהנום: כלומר קטן מאוד לעומת הגיהנום, כמו שהמכסה קטן לעומת הכלי.

(המשך בדף הבא ↓)

עתירה בבל, דחצדא בלא מיטרא וכו': עשירה היא בבל, שקוצרים בה תבואה ללא מטר, שבבל לא זקוקה למי גשמים (משום שהיא משופעת במים). אמר אביי: וזאת משום שהיא 'טובעני' כלומר שאדמתה לחה ובוצית, ואינה 'יובשני' כלומר לא יבשה.

משנה: לדעת ר"ג מתחילים לבקש 'ותן טל ומטר' בז' בחשוון שהם 15 יום לאחר חג הסוכות, וזה כדי שאפילו העולה לרגל האחרון יספיק להגיע לביתו שמעבר לנהר פרת (שהוא המקום המרוחק ביותר) לפני שיתחילו לרדת גשמים.

גמרא: עד שישים בתקופה: בבבל מבקשים גשמים רק לאחר שיעברו שישים יום מתקופת תשרי.

מבי מעילי ציבי לבי טובות רישבא: כלומר משעה שמכניסים את העצים לאוצר של 'טבות' הצייד. (שמאז כבר מתחיל זמן הגשמים ואי אפשר לחטוב עצים ביער).

הגמרא מסתפקת: האם יום השישים עצמו הוא כלפני שישים ולא מבקשים בו טל ומטר, או שהוא כלאחר שישים ומבקשים בו?

וסימנך - עילאי בעו מיא וכו': יושבי ההרים זקוקים יותר למים, משום שהגשמים יורדים למטה, אבל היושבים למטה לא זקוקים כ"כ לגשמים, משום שכל המים מההרים מתנקזים למטה. ולכן רב שהיה מבני ארץ ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות סובר שמתחילים לשאול כבר מיום השישים, ושמואל שהוא מבבל שהיא נמוכה סובר ששואלים רק למחרת יום השישים.

משנה: יחידים: תלמידי חכמים.

אוכלין ושותין משחשיכה: כלומר שלא צריך להתחיל להתענות מבעוד יום כמו ביוה"כ ותשעה באב.

גמרא: קושיא: מה החידוש במה שרב הונא אמר שהיחידים היו מתענים 'שני חמישי ושני'? והרי זה כבר נאמר במשנה לקמן - שלא מתחילים את התעניות ביום חמישי, לפי שחוששים שמא יפקיעו את השערים (= יתיקרו המחירים). ביאור: אם יתחילו להתענות בחמישי, הרי שבמוצאי הצום האנשים יקנו שתי סעודות גדולות, אחת לסעודה של מוצאי התענית ואחת לשבת, והמוכרים יסברו שבא רעב לעולם (ולכן כולם קונים יותר מהרגיל) ויפקיעו את השערים. לכן תיקנו שמתחילים להתענות בשני, ועד יום חמישי כבר יתפרסם הדבר שהתחילו להתענות.

תירוץ: החידוש הוא שאף היחידים לא יתחילו להתענות בחמישי, שהיה מקום לומר שאין חשש להפקעת מחירים, שהרי הציבור לא מתענה עמהם, קמ"ל שאף בתענית יחידים יש לחשוש לזה.

תנו רבנן אל יאמר אדם תלמיד אני: להלן תבאר הגמרא מיהו 'יחיד' – כל שראוי למנותו רב שיענה לשאלות הציבור בכל חלקי התורה. ומיהו 'תלמיד' – כל שעונה על שאלות במסכת שהוא עוסק בה, ואפילו אם היא מסכת קלה כ'מסכת כלה'.

אך אל יאמר התלמיד איני ראוי להיות 'יחיד' ולהתענות בתענית היחידים, אלא כל התלמידי חכמים ראויים להיות יחידים.

ת"ר לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד: לדעת רבי מאיר לא כל הרוצה להתנהג כ'יחיד' (= לענין תעניות), או כ'תלמיד' (= לענין מנהגי תלמיד חכם, כגון להתנאות בסודר של ת"ח) יכול לעשות כן, משום גאוונה. לדעת רבי יוסי כל אדם יכול לעשות את עצמו 'יחיד' לענין תעניות כי דבר זה רק צער הוא לו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת שנחלקו בה תנאים אחרים באותה מחלוקת של התנאים הנ"ל.

מי שהיה מתענה על הצרה ועברה: ישלים תעניתו, כדי שלא יראה כאילו הוא עושה תנאי עם הקב"ה שרק אם לא תעבור הצרה הוא יתענה אבל אם תעבור הוא לא יתענה.

ההולך ממקום שאין מתענין: הכלל הוא שנותנים עליו גם את חומרת המקום שיצא ממנו, וגם את חומרת המקום שהגיע אליו. ולכן בכל מקרה הוא צריך להתענות.

שכח ואכל: דהיינו כשיצא ממקום שאין מתענין למקום שמתענין ושכח ואכל – אל יתראה בפני הציבור כשהוא שבע שלא יראה כחתן בין אבלים ויתקנאו בו. וכן יפסיק מיד את אכילתו 'ולא (ימשיך ו-) ינהג עידונין בעצמו'. דבר זה שלא להתראות - לומדים מיעקב אבינו ששלח את בניו לקנות אוכל במצרים, כאשר היה לו מספיק אוכל בביתו, וזאת כדי שלא להתראות בפני בני עשיו וישמעאל הרעבים.

שמה תרגז עליכם הדרך: כלומר שמא יתעו בדרך.

והנה רב אש וסוסי אש: הפסוק מדגיש שאלהו ואלישע הלכו 'הלך ודבר' כדי ללמד שדוקא משום כך הם נצלו מהאש שהפרידה ביניהם, אחרת היו נשרפים. הגמרא מבארת שבדרך אין לעסוק בלימוד בעיון, אלא רק בגירסה (= שינון).

(המשך בדף הבא ↓)

במתניתא תנא: פירוש נוסף ל"אל תרגזו בדרך". הכניסו חמה לעיר: כלומר היכנסו לעיר בעוד החמה זורחת ולא בלילה. לעולם יכנס אדם ב'כי טוב': באור יום, עליו נאמר 'וירא אלוקים את האור כי טוב'.

המהלך בדרך אל יאכל: יותר מאכילה שאוכלים בשנים של רעב (להלן יתבאר השיעור). יש אומרים משום שלא יתקלקלו מעיו מפני טורח הדרך (= מעיינא), ויש אומרים משום שלא יגמרו מזונתיו (= מזוני). הנפק"מ בין הטעמים: א. יושב בספינה (= ארבא) - שמעיו נחים אך יש חשש שיגמרו מזונתיו. ב. ההולך מאכסניית הסוחרים שבכפר אחד לאכסנייה שבכפר השני – שמעיו טורחים אך אין לו חשש מזונות.

רב פפא כל פרסה ופרסה אכיל: כי הוא סבר שהחשש משום המעיים, וכיון שהיתה כריסו רחבה לא היתה האכילה מזיקה לו.